

Irena Novak Popov (ur.): *Mesto in meščani v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. 42. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj.* Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2006. 287 str.

V prvih poletnih tednih, ko se domači študentje počasi razgubi(mo)jo iz Ljubljane ali pa vsaj iz prostorov Filozofske fakultete, se v mestu, v predavalnicah in v knjižnici Oddelkov za slovenistiko in slavistiko že več kot štiri desetletja vsako poletje na novo udomačijo drugi. V veliki večini študentje, ki slovenščino študirajo ali pa se je učijo na več kot štiridesetih univerzah po svetu, profesorji in prevajalci, Slovenci iz Italije in Avstrije in še kdo. Lani jih je na *42. seminar slovenskega jezika, literature in kulture* (po podatkih organizatorja, Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani) iz 28 držav (Argentine, Avstrije, Belgije, Belorusije, Bolgarije, Češke, Črne gore, Estonije, Francije, Hrvaške, Italije, Japonske, Litve, Nemčije, Makedonije, Poljske, Portugalske, Romunije, Rusije, Slovaške, (tudi) Slovenije, Srbije, Švedske, Švice, Španije, Ukrajine, Velike Britanije in ZDA) prišlo 124. Po celoletnih pripravah so jih pričakale članice ožjega organizacijskega odbora: predsednica *SSJLK* in urednica zbornika **Irena Novak Popov**, strokovna tajnica **Tjaša Alič**, tehnična urednica oz. zadolžena za tiske **Metka Lokar**, vodja lektorjev **Đurda Strsoglavac** in več kot dvajset lektorjev in asistentov. Ali, kot je v jubilejnem 40. zborniku *SSJLK* leta 2004 v besedilu z naslovom *Vase in v svet* zapisala zaslužna profesorica dr. **Breda Pogorelec**: tudi letos je bilo treba »z vso intenzivnostjo po izpitno napornem juniju potegniti globoko v poletje«. Žalostno naključje je hotelo, da je sklepna misel o žaru začetega in nadaljevanega dela iz profesoričinega spominskega besedila postala epitaf njene osmrtnice le nekaj dni po zaključku letošnjega *Seminarja*, ki je trajal med 26. 6. oz. 3. 7. in 14. 7. 2006. Skoraj skupaj z odhodom udeležencev *Seminarja* se je za vedno poslovila ena od njegovih

pobudnic, večletnih lektorice in večkratnih predsednic, predvsem pa oblikovalk njegove programske zasnove. Iz le-te se je daljnega leta 1972 porodila ideja za osnovanje ustanove, iz katere je izšel današnji Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Njegova podstat je bil torej prav *SSJLK*, ki vsako poletje neprekinjeno poteka od leta 1965, prav tako pa vsako leto sočasno z začetkom *SSJLK* izide tudi zbornik predavanj.

SSJLK in z njim seminarski zborniki so od 8. *Seminarja* dalje (1972), ki mu je predsedovala profesorica Pogorelec in katerega tema sta bila *Slovensko Primorje in Rezija*, zasnovani tematsko. Do 25. *Seminarja* (1989) se tematske zasnove niso pojavljale vsako leto, od 28. *Seminarja* (1992) pa je *SSJLK* osrediščen na izbrano temo, tako da je vsakoletni zbornik predavanj resnični »zbor« raznovrstnih, h krovni temi usmerjenih strokovnih in znanstvenih prispevkov različnih področij, ki se še posebej razcepijo v okviru tretjega dela, kulture. Podrobnejši pregled seminarskih tem, seznam predsednic, predsednikov ter tajnic in tajnikov, kakor tudi natančen seznam lektorice in lektorjev vse od leta 1965 (skupaj z bibliografskim kazalom seminarskih zbornikov med letoma 1995 in 2003) je bralcem na voljo v že zgoraj omenjenem zborniku 40. *SSJLK* iz leta 2004 v uredništvu **Marka Stabeja**. Tega leta je zborniku bil prvič pridružen še (predvsem udeležencem *Seminarja* namenjen) *Vodnik po programu* (z urnikom in s potrebnimi in koristnimi informacijami o spremljevalnih prireditvah, poteku strokovne ekskurzije, naslovi in elektronskimi naslovi slovenističnih inštitucij in revij, knjižnic, z zemljevidom ipd.). Prenovljena je bila tudi zbornikova grafična podoba (oblikovanje **Metke Žerovnik**), ki z asfaltno sivo barvo platnic tokratnega zbornika (po besedah urednice) v skladu

s krovno temo ni bila izbrana naključno. Zaokročila je »celostno podobo« letošnjega *Seminarja* na temo *mesta in meščanov v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, ki je od prispevkov v zborniku do popoldansko-večernega programa (literarnega večera *Mesto v pesniku – pesnik v mestu*, literarno-in umetnostnozgodovinskega sprehoda po Ljubljani, obiska Mestnega muzeja in Mestne galerije, predavanja o promenadi v Ljubljani z vodenjem po njej ipd.) in strokovne ekskurzije (v Idrijo, mesto živega srebra, čipk in žlikrofov, znano tudi po prvi realki s slovenskim učnim jezikom iz leta 1901) bil zasnovan izrazito konceptualno. V nadaljevanju si bomo ogledali, kako je ideja bila uresničena v zborniku, ki je v prvi vrsti res namenjen udeležencem *SSJLK*, hkrati pa tudi ožji in širši strokovni ter vsej ostali publiki; nepogrešljiv nenazadnje kot študijska literatura. Predavanja, objavljena v zborniku, so na *Seminarju*, kjer so lektorati, izbirni jutranji tečaji in popoldansko-večerni program sicer namenjeni izključno udeležencem *Seminarja*, odprta tudi za javnost.

Zbornik poleg osrednjega razdelka *Predavanja* (16) vsebuje še urednično uvodno besedo in razdelek *Izbirni tečaji*, v njegovem okvirju so besedila izbirnih jutranjih tečajev (3) in *Parade mladih* (9), ter razdelek *Ekskurzija* (z dvema besediloma). Sklepa ga *Predstavitev avtoric in avtorjev*, že nekaj let ustaljena, praktična dopolnitev prvega dela. Žal v njej poleg referentov pogrešamo predstavitev urednice zbornika in ključne osebe ter duše celotnega *42. SSJLK – Irene Novak Popov*. Osrednji del zbornika predstavljajo natisnjena predavanja, ki so jih posamezni predavatelji na *Seminarju* izvedli v štiridesetih minutah, vsak dan sta bili na sporedu dve predavanji, kombinacija prispevkov s področja jezika, literature in kulture.

Za vsa štiri predavanja, vezana na jezik, bi bilo mogoče reči, da jih družijo sociolingvistika. **Marko Stabej** je v besedilu *Jezikovna opremljenost mesta in meščanov* predstavil pojem jezikovne

pokrajine in se med drugim posvetil tudi problemom dvojezičnih napisov na tablah in kažipotih. Tako nazorna predstavitev kot prispevek v zborniku sta (bila) opremljena s precejšnjo mero fotografskega gradiva, kar je v primeru zbornika (tudi pri objavah drugih prispevkov, še posebej tistih, vezanih na kulturo) v primerjavi s prejšnjimi leti še posebej razveseljivo in zanimivo za bralca. S povednimi grafičnimi prikazi je opremljeno tudi besedilo raziskovalke z Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, **Sonje Novak Lukanovič**, ki je v prispevku *Interkulturni vidik življenja v obmejnih mestih* predstavila rezultate raziskave odnosov med jeziki in kulturami v Novi Gorici, Gornji Radgoni in Lendavi. Pretežno vprašanjem govorjenega jezika sta posvečena prispevka **Mojce Smolej** *Nekatere skladenjske značilnosti spontano tvorjenih besedil gorovcev Ljubljane* in **Andreja E. Skubica** *Načini umeščanja sociolektov v diskurz slovenske literature*.

Več kot polovica predavanj, vezanih na literaturo, je osredotočena na Ljubljano. Pregledno, v obliki prihoda v Ljubljano, sprehoda po njej in odhoda z vlakom, je zasnovano besedilo **Petra Svetine Ljubljana v slovenski literaturi**. Zaradi omejenosti prostora se ustavi zgolj pri nekaterih avtorjih in delih (predvsem pri Lojzetu Kovačiču, Gregorju Strniši, Radu Murniku itd.), nekatera pa samo našteje. Ljubljano kot dogajalni prostor mladinske literature v mnogih delih prepozna **Milena Mileva Blažič** v prispevku *Podoba realnih in fantastičnih mest ter prebivalcev v slovenski mladinski književnosti*. Še zmeraj Ljubljana v literaturi je zaposlila tudi **Alojzijo Zupan Sosič** v besedilu *Ljubljana v romanih Milana Dekleve*, kjer je osrednjo pozornost namenila Deklevovemu romanu *Pimlico*, letošnjemu maturitetnemu berilu. Antipod prevladanju Ljubljane predstavljata prispevka **Andreja Brvarja** in **Toneta Smoleja**. Prvi je v *Mestu spodrezanih korenin* predstavil Maribor v slovenski književnosti oz. esejizirano razmišljanje o mariborskem in štajerskem značaju v povezavi z menjavami mariborske mestne identitete, ki so jim v največji meri

botrovale družbene spremembe 20. stoletja. Drugi pa je v besedilu z navedkom iz pesmi Petra Semoliča »*Tisoč kilometrov je od Rue Descartes do Cankarjeve ulice.*« *Podoba Pariza v slovenski književnosti (1789–2000)* raziskal odnos slovenskih literatov do francoske prestolnice.

Največ, sedem prispevkov, je uvrščenih v razdelek *Kultura*, in sicer predvsem etnološko-antropološko-zgodovinsko-umetnostnozgodovinskega značaja, kar je pri tako časovno-prostorski temi, kot je mesto, izvrstna uredniška odločitev. Pričakovati je bilo, da je večina besedil spet osredotočena na glavno mesto. Pri tem skorajda ni mogoče mimo Ljubljana in dobrega poznavalca ljubljanskega meščanstva, etnologa **Damjana J. Ovsca**, ki je spoznanja svojih dolgoletnih raziskovanj strnil v prispevek *Nekaj o razvoju in pomenu meščanstva*. O t. i. zgodovini vsakdanjega življenja je udeležencem strnjeno in ilustrativno spregovoril zgodovinar **Andrej Studen** v prispevku »*Sproščal se je oster, bestialen vonj ...*« *K zgodovini higienizacije in dezodorizacije Ljubljane pred prvo svetovno vojno*. **Božidar Jezernik**, antropolog in dekan Filozofske fakultete, je v besedilu »*Vedno zvesta Slovenija.*« *Javni spomeniki ljubljanski in družbeni spomin* predstavil, kako so v Ljubljani postavljali in podirali spomenike, **Bogo Zupančič** iz Arhitekturnega muzeja v prispevku *Trije stavbni tipi in z njimi povezane zgodbe* pa, kako so v Ljubljani nastajali Nebotičnik, stanovanjske vile in kavarne, predvsem pa, kakšno usodo so doživljali v preteklosti (in jo še v sedanjosti). Da je v prvi vrsti mesto tisto, v katerem se razvija galerijska dejavnost, je v besedilu *Razstava kot vizualni nagovor* izpostavil kustos za sodobno vizualno umetnost Mestne galerije v Ljubljani **Sarival Sosič**. Da pa ima tudi mesto svoje pohoštvo, opremo, ki se nam zdi mnogokrat tako samoumevna, da se sploh ne zavedamo, da je ena od določnic urbanega prostora, je v prispevku *Mestno pohoštvo in Slovenija* pokazal **Gojko Zupan**, sekretar na Direktoratu za dediščino Ministrstva za kulturo. In končno: ugibanja in namigovanja, kakšen je pravzaprav odnos

»majhne«, večinoma podeželske Slovenije oz. njenih prebivalcev do mesta in meščanov, je v besedilu »*Povej mi, kje bi živel, in povem ti, kdo si!*« *Odnos Slovencev do življenja v mestu* razrešil **Matjaž Uršič**, raziskovalec s Centra za prostorsko sociologijo na Fakulteti za družbene vede. Med drugim je predstavil rezultate raziskav *Vrednote prostora in okolja in Socialno-prostorski vplivi avtocest v Sloveniji*, ki so pokazali, da večina anketirancev kaže odklonilen odnos do življenja v mestu oz. da si kar 27 % anketirancev želi življenja v majhni vasi, 11 % na samem, zunaj naselja, le boren odstotek pa v velikem mestu.

Zanimivo je, da se tudi v sodobnem jezikovnem viru, kot je referenčni jezikovni korpus *FIDA*, v zvezi s samostalnikom *meščanstvo* pojavljajo večinoma negativni kolokatorji (v besedilih o razvoju meščanske družbe), kar je ena od ugotovitev prispevka **Vojka Gorjanca** *O mestu in meščanih v jezikovnih virih za slovenščino*. Njegovo besedilo predstavlja niz petih delavnic v izbirnem jutranjem tečaju, ki jih je, razen uvodne, zaradi Gorjančeve odsotnosti sicer izvedel Simon Krek. Paralelno literarne narave je prispevek **Mateje Pezdirc Bartol Videz** in *resnica (malo)meščanstva v najnovjši slovenski komediji*. Predvsem tistim, ki jih zanima poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika, je bil namenjen jutranji tečaj Nataše Pirih Svetina, Ine Ferbežar in Mihaele Knez. V dveh popoldnevih pa so rezultate svojih raziskav na podiplomskih študijih lahko predstavili posamezniki na t. i. *Paradi mladih*. Trije prispevki so bili jezikoslovni: **Matej Šekli** je predstavil *Naglas nekaterih predslovenskih substratnih krajevnih imen moškega spola v slovenščini*, **Urška Jarnovič** prispevek *Sms-ov glas seže v deveto vas* in **Nina Novak** besedilo *Ljubljana in razvijanje slovenskega pravnega jezika (1850–1900)*. Med literarnovednimi prispevki je **Marijan Dovič** predstavil *Nastavke za tipologijo slovenskih literarnih proizvajalcev*, **Urška Perenič** pa *Teoretične nastavke v vključevanju nemškega opusa Luize Pesjak v okvir slovenske literarne vede* – »... und doch geht es uns

an«, **Andreja Žižek Urbas** se je ukvarjala z urbano poezijo Gala Gjurina (*Projekt Mesto*) v besedilu *Midva, zvečer, zmenjena*, **Metka Lokar** se je navezala na neoavangardno pesništvo Ljubljane 60. let v besedilu *Klofuta svetohlinski malomeščanskosti: Chubby was here*, **Vladka Tucovič** pa je opazovala dihotomijo mesto – vas v prispevku »*O Bog, kako brezvezno je vse tam spodaj ob morju!*« *Podoba istrskih mest v nekaterih delih sodobne slovenske književnosti*. **Monika Pemič** je pri predstavitvi besedila *Med deželno in slovensko identiteto: gradbena prizadevanja ljubljanskega meščanstva* udeležence popeljala kar »na teren«, pred (in v) Narodni muzej in Narodni dom oz. Narodno galerijo. Sklepni besedili zbornika sta opis ekskurzijske poti **Katje Dragar** *Mesto ob srebrnem studencu* in literarnozgodovinski pregled **Milanke Trušnovc** *Mesto živega srebra v temeljih idrijske književnosti*.

Urednica in predsednica *42. SSJLK* je v intervjuju ob izidu zbornika povedala,

da se le-ta »od zbornika prispevkov z mednarodnega simpozija Obdobja ne razlikuje toliko po stopnji 'znanstvenosti', kolikor po načinu prezentacije, ki je metodološko svobodnejša, bolj odprta, z več ilustrativnega slikovnega gradiva, nastopi niso branja tez, ampak živo in naravno podajanje.« Žal so se nekateri referenti kljub odličnosti svojih natisnjenih besedil ravno v nastopih, ki so bili prvenstveno namenjeni nerojenim govorcem slovenščine, izneverili tej siceršnji stalni programski smernici *Seminarja*. Hkrati pa je tudi res, da je zbornik (kot je še zapisala urednica) »spomin na slišano, ki ga je mogoče vzeti v roke večkrat«, in prepričani smo, da so dobre vtise z večine predavanj dobro zasnovanega in izpeljanega *Seminarja* v svoje domovine vzeli tudi udeleženci letošnjega *42. SSJLK*.

Vladka Tucovič
Univerza na Primorskem,
Fakulteta za humanistične študije Koper
vladka.tucovic@guest.arnes.si

Predrag Piper: *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek, 91, 2001. 270 str.

Monografija *Jezik i prostor* rednega profesorja na Filološki fakulteti v Beogradu Predraga Piperja je rezultat večletnih preučevanj vloge pomenske kategorije prostora predvsem v slovanskih jezikih (in še zlasti v primerjalnem in kontrastivnem razmerju med srbskim in ruskim jezikom).

Aktualnost teme dopušča predstavitev, še zlasti pa komentar tudi še nekaj let po izidu, druge dopolnjene izdaje dela *Jezik i prostor* (2001). Predstavitev s komentarjem je razdeljena v (1) Preglednovsebinsko predstavitev s cilji, obsegovni predstavitvi sledijo (2) Glavni vsebinski poudarki oz. ugotovitve, (3) Terminologija in (4) Komentar. Predvsem v komentar je bilo smiselno in skoraj nujno vključiti tudi avtorjevo monografijo *Zamenički prilozi (gramatički status i semantički tipovi)*, ki je

na osnovi dela avtorjeve disertacije izšla leta 1983 v Novem Sadu, v zbirki *Jezičke studije* 5. (V nadaljevanju bodo dodane opombe iz monografije *Zamenički prilozi* označene z /ZP 1983/).

1 Preglednovsebinska predstavitev s cilji

Že uvodoma je poudarjena ciljnost, tj. (1) pojmovno-izrazno opredeliti vpliv pomenske kategorije prostora oz. lokalizacije na zgradbo in delovanje drugih jezikovnih kategorij – razložiti splošna pomenska načela, spoznavanjsko/kognitivistično osnovana, ki povezujejo pomenske kategorije v razvitejše izraženo kategorijo prostora in (2) dati svoj prispevek k teoriji semantičnih lokacij (TSL) s predpostavko, da so prostorska merila, izhajajoč z antropološkega,